

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

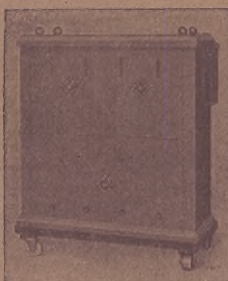

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 3
HÄFTE 14
1916

Ny flyttbar elektrisk

Stenkamin

i grå, röd o. gul färg-
ton med automatisk
strömfränslagning
när väggarna äro till-
räckligt varma.

Ekonomisk i bruk.

Hjalmar Löfquist Elektriska Affär
23 BIRGER JARLSGATAN, STOCKHOLM.

SINGER

SINGER SÖMMAR GULD I STRÖMMAR

Världsberömda symaskiner

Af

"Hjälsyster"-frågan

intresserade böra läsa

SVENSK SJUKSKÖTERSKETIDNING

Prenumeration sker å alla poststa-
tioner samt å tidningens exp., Tun-
nelgatan 25, där äfven lösnummer
kunna erhållas.

Såsom oundgängligt

räknas det giftfria originalfabri-
katet **Salubrin** av alla, som enligt
bruksanvisningen använt det så-
som toalettmedel, till behandling av
sår och yttre skador eller för annat
angivet ändamål.

Partilager hos

GEIJER & C.O., STOCKHOLM

Ledig annonsplats!

Ledig annonsplats!

Telefon
539
Malmö

Perslow's

SIDEN &
MANFAKTUR-
AFFÄR

alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÄRGÅNG III

15 SEPTEMBER 1916

HÄFTE 14

Fredens verk.

Så länge som jag äger ord på tungan,
så länge som jag äger blod i hjärtat,
så länge skall jag verka fredens verk.

SELMA LAGERLÖF: Margareta Fredkulla.

Svenskarna ha gjort för litet för de
Sav kriget hemsökta folken, säges
det nu på mera än ett håll.*

Om anklagelsen är riktig, vari består
då underbalansen, och varpå beror den?
I detta fall är det nog nödvändigt att
i någon mån precisera detta för att
kunna ha en riktig uppfattning av själva
faktum.

I första hand tänker man på olika
former av hjälpverksamhet: insamlingar
av alla slag, sjukvård, omsorg om över-
givna barn, om krigsfångar o. s. v. Vad
som här åtgjorts är rena obetydigheter
utom — ett stort undantag eller rättare
ett komplex av undantag — Röda
Korsets verksamhet. Svenska Röda
Korset har organiserat invalidtransport-
terna med utväxling av sjuka fångar.
Utom denna mest kända och storartade
verksamhetsform har det även ordnat

* Se *Kristendomen och vår tid* h. 9: "Kriget
och de neutrala", *Forum* n:o 36: "Neutralitetens
förpliktelse".

expeditioner för personlig utdelning av
gåvor från deras eget land till krigs-
fångar, som eljest ej skulle nås av dessa
gåvor. Som underordnad Röda Korset
arbetar även en byrå för insamling och
och utdelning av litteratur till krigsfångar.

Varför har man inte allmänna sökt
göra ännu mera? Varför ha insam-
lingarna, t. ex. den till belgierna, trots
enskilda ledares nit och energi, inte
gett större resultat i siffror?

Naturligtvis kan man till svar peka
på handels- och börsjobberiet, på alla
utslag av hänsynslös materialistisk vin-
ningslystnad och hjärterå spekulation.
Det svaret är dock tämligen intetsägande.
Många nog äro visserligen de hela och
halva skandalerna, men de rent para-
sitära vinstjägarna äro ju dock blott ett
ringa fåtal inom nationen och detta
fåtal brukar inte vara med i något filan-
tropiskt. Det antal åter, som utan olag-
liga och ohederliga medel skördat mer-
vinster av sin vanliga verksamhet —

livsmedelsproducenter t. ex. —, består väl till stor del av människor med starkt vinstbegär och minst sagt outvecklat sinne för andra ändamål än egen materiell profit. Men jämte dessa finnas bland dem andra personer, som icke äro ovana att ge ett bidrag till insamlingar, fast de här ifrågavarande av någon anledning inte tyckas ha appellerat till deras frikostighet.

Än alla de andra, d. v. s. det stora flertalet av Sverges bildade och något så när bemedlade befolkning? Ha gåvorna till dessa insamlingar icke varit större, beror det nog på att bland givarna saknats (i stort sett) de som eljest ge mest till liknande syften.

Man kan skylla på dyrtid och på otryggheten för eget land. Den förra betyder säkert mindre än den senare och denna åter ojämförligt mindre än det rådande sättet att betrakta denna otrygghet, vilket bestämmes av sättet att betrakta krig och fred, nationalitet och nationell förpliktelse.

Det torde inte vara ett misstag att anse, att här ligger en huvudgrund till de relativt magra insamlingsresultaten.

Det skulle varit naturligt, om osäkerhetskänslans dämpande verkan på önskan, eller yttringarna av önskan, att hjälpa gjort sig mest gällande i första början av kriget. I stället visades då, mitt under den första panikartade åstramningen av pengar och livsmedel, ett hjälpsamt medlidande för tusentalen av flyktingar, som hör till de bästa ljuspunkter man har att minnas från dessa två års "krigshistoria" här hos oss.

Politisk diplomati och folkstämning äro skilda saker. Men nog lär man

kunna våga påstå det som ett psykologiskt faktum, att de mot ryska flyktingar hjälpsamma svenskarna — inte alls med någon som helst beräkning på erkänsla utan genom omedelbar känsloreaktion på dem själva — befriade sig från mycket av den skräck, som eljest skulle ha florerat under krigets första dagar.

Hade denna första ingivelse att hjälpa, som ju blott hos de utefter flyktingströmmarnas stråkväg boende kunde komma till praktiskt uttryck, letts ut över hela landet och hållits varm och vaken genom praktisk handling i långt vidare utsträckning än som, tack vare framför allt Röda Korset, dock i någon mån skett, så hade i denna stund den svenska självbedömningen kunnat utfalla annorlunda.

Det har inte gått så. Rättvisligen bör man likväl minnas, att krigets olägenheter här hemma varit stora nog för att kräva ett rätt omfattande hjälparbete, som lagt beslag på många goda krafter, vilkas personliga insats därför inte varit att påräkna för i alla fall mindre näraliggande internationella uppgifter. Ofrånkligt är emellertid, att många många varit overksamma för dessa senare, inte därför att de för mycket behövts för annat, utan därför att de ofrånvänt, med halvt vidskeplig förväntan, sett fram emot "Sverges ödestimma".

I denna förväntan har en mycket stor del just av dem, som företrädesvis borde ha både tagit initiativ till, burit och understött direkt praktisk kärleksverksamhet för krigets offer och i den offentliga diskussionen företrätt och vidmakthållit klarsynthet, rättvisa och sym-

pati för det värdefulla å omse sidor, ansett ett "på stället vila" som den enda korrekta hållningen. I stället för att begagna vårt eget fredstillstånd — fredsfristen kalla väl ännu pessimisterna det och möjligen också med rätta — till energiladdat, helhjärtat motarbetande av krigets anda och mildrande av krigseländet har man hypnotiserad stirrat på den förlåt, bakom vilken man vänjt sig att tänka krigetiannalkande också för oss.

Aktivisterna ha inte varit många, och än färre äro de nu. Men många äro de, eller kanske det är rättare att säga många ha de varit, som behärskats av föreställningen om det moraliskt lyftande i kriget och som avhållit sig från att inlåta sig på företag och strävanden, vilka kunde minska eller tyckas minska den sinnets "krigsberedskap", som de mena lika oundgänglig som kulsprutor, aeroplan och kokvagnar.

Därför har Sverige inte sökt göra mer. Om krigsbeundrarna vore färre och krigsbeundran mindre, skulle svenskarernas fredsverk haft andra dimensioner.

Mycket större än underbalansen i fråga om barmhärtighetsverk, mycket mera påtaglig, svårursäktlig och ödesdiger är underbalansen i klarsynt och rättvist bedömande av de kämpande folken. Den senare är för övrigt till icke ringa del orsak till den förra.

Här ha alla eller nästan alla skuld, fattiga och rika, välbergade och av dyrtiden hårt ansatta, ja, de förklarade fienderna till kriget som sådant så väl som krigsbeundrarna. Den ensidighet, som beror på rent intellektuell begränsning, må vara oundviklig, och den en-

sidighet, som består i sympati för ett folk, som man känner och älskar och vars verkliga eller påstådda ideal man omfattar, all aktning värd. Hade ensidigheten hos oss haft denna karaktär, så skulle de motsatta ensidigheterna kompletterat varandra. Men nu har i stället i pressen rått ett partitagande, där från båda de motsatta hållen antipatierna, icke sympatierna varit starkast framträdande.

Varför? Delvis av inrepolitisk käbelvana och partiberäkning utan tvivel. Men den psykologiska grunden ligger djupare. Icke däri att personliga sympatier draga övervägande åt ena hållet ligger felet. Men i sättet att bedöma det andra, detta motsatta, röjer sig alldeles samma själstillstånd, endast mindre prononcerat, som i de stridande folken skapat krigsstämning även där man i princip fördömer krig.

Här framför allt ha svenskarna, i synnerhet tidningspressen brustit i syn för och uppfyllande av sina förpliktelser. Häremot skulle strävandena att åstadkomma verkligt storartade och imponerande fredsdemonstrationer strandat, även om förhoppningarna att uträtta något med dylika varit större.

Likväl — alldeles fruktlösa ha dessa strävanden inte varit, åtminstone för dem, från vilka de utgått.

För dem, som med odelad håg hata kriget och krigets anda, finns blott en "krigsberedskap", som, om för oss det värsta inträffade, skulle rädda dem från självförtärande ångest och ånger: det att i den mån det är möjligt söka verka fredens verk.

HILMA BORELIUS.

Rösträttsbulletiner.

De senaste veckorna ha medfört märkliga tidender från kvinnornas rösträttsfält ute i världen. De nya budskapen äro dess bättre icke endast av uppseendeväckande art, utan i hög grad ägnade att väcka välgrundade förhoppningar om kommande betydande framgångar för kvinnosaken.

Den första underrättelsen når oss ifrån Förenta Staterna och meddelar att de båda stora politiska partierna, det demokratiska och det republikanska, under loppet av sommaren upptagit kvinnorösträtten på sina program. Av tillgängliga uppgifter att döma synas de amerikanska kvinnorna betrakta den vid republikanernas partidag vunna segern som den betydelsefullaste. I och med att det konservativa republikanska partiet upptagit det kvinnliga kravet på medborgarrätt bland sina programpunkter, har på det otvetydigaste sätt visats, att frågan har stöd och hemortsrätt även i det konservativa lägret. Förut har kvinnorösträtten i Amerika av sina motståndare framställts uteslutande som ett önskemål inom en del liberala kretsar, varmed de velat antyda att frågan saknade den bredare politiska plattform, som sympatier inom det mäktiga republikanska partiet kunde förläna densamma. Och nu ha republikanerna på sin partidag i Chicago den 7 juni — om ock efter stridiga debatter inom resolutionskommittén — dock under församlingens jubel upptagit medborgarrätt för kvinnor bland de mål, för vilka de vilja arbeta.

Genom detta beslut och det analoga hos demokraterna, fattat någon månad senare, har kvinnorösträttsfrågan i Förenta Staterna kommit i ett helt annat läge än tillförne. Vid kommande valtillfällen skola landets båda största partier gå till strids med rösträtt för kvinnor på programmet. Man behöver endast tänka på den gigantiska apparat, som brukar sättas i gång när den stora republiken utser president, för att förstå att inför utsikten till en dylik propaganda de amerikanska rösträttskvinnorna hoppas att deras sak snart skall göra nya betydande landvinningar och att till de stater, vilkas kvinnor redan äro politiskt frigjorda, inom en nära liggande framtid skola komma andra. Det är nog med allt fog den i somras vunna framgången betecknas som "den största segern hitintills."

Denna seger har givetvis icke vunnits utan möda. De amerikanska kvinnorna ha i själva verket arbetat oerhört och deras rörelse under de senare åren gått i ett enda crescendo under högsta ledning av Mrs Chapman Catt. Med avsende på initiativkraft, energi och offervillighet stå amerikanskorna som ett högt föredöme. Genom många olika medel, på många olika vägar ha de sökt nedslå motståndet och vinna nya anhängare, och det faller av sig självt att åtskilliga av de metoder som använts varit amerikanska även i den mening, att de varit påfallande. Att de varit effektiva, därom vittnar den omständigheten, att de burit ett gott stycke fram mot målet. De

amerikanska kvinnorna ha i stora skaror slutit upp kring sitt krav på medborgarrätt, en enhetlig och kraftig vilja besjälade dem och inflytande ha de vetat att förskaffa sig i skilda läger. Resultatet härav börjar framträda. De gjorda framstegen bli den bästa sporren till nya ansträngningar.

Det är icke blott i den nya världen, som det på allvar ljusnar för kvinnornas sak, även i Europa ha vi mitt under brinnande krig fått ett förhoppningens land, och det är England. Vid en debatt i underhuset den sistlidne 14 augusti blev det uppenbart att den man, som räknats som kvinnorösträttens på en gång bittraste och mäktigaste motståndare — premiärminister Asquith —, ändrat ställning till frågan.

Förloppet härvid är följande. De kvinnliga rösträttsföreningarna hade under kriget nedlagt sin politiska aktion under förutsättning att ingen rubbning företogs av grundvalen för männens rösträtt. Uppträder så ordföranden i den nationella krigskommittén sir Edward Carson med ett förslag att till tack för gäldade tjänster åt fosterlandet politisk medborgarrätt skulle förlänas samtliga soldater vid här och marin. Detta uppkallade kvinnorösträttens vänner, som med rätta framhöllo, att antagandet av ett sådant förslag vore en orättvisa mot kvinnorna, vilka genom sitt övertagande i stor utsträckning av det yrkesarbete männen måst släppa för att gå i fält även inlagt stora förtjänster om den nationella saken. Att förbigå kvinnorna vid en rösträttsreform, som innebure en utvidgning av den manliga väljarkåren, vore en handling av otacksamhet och

en rättskränkning. Frågan väckte mycken uppmärksamhet, och det visade sig att en del forna motståndare blivit omvända genom de kvinnliga arbetsprestationer kriget framkallat. Kom så den dag i augusti, då regeringen framlade sin Registration Bill, varigenom de förut röstberättigade soldaterna tillförsäkrades möjlighet att delta i valen trots militär tjänstgöring, men inga nya valmän tillskapades, I sitt tal i underhuset yttrade Mr Asquith till bemötande av det Carsonska förslaget bland annat. "I samma ögonblick som vi gripa oss an med en utsträckning av rösträtten på grund av tjänster som visats staten, befinna vi oss inför en annan fråga av utomordentlig betydelse: Hur skall man förfara med kvinnorna? Jag tror inte, att man kommer att misstänka mig — antecedentia därvidlag tala för sig själva — för att hysa några särskilda önsknings eller någon predisposition för att bringa kvinnorna innanför rösträttsstrecket, men jag har mottagit en hel del framställningar från personer, som äro bemyndigade att tala å kvinnornas vägnar, och jag måste erkänna, att dessa framställningar äro icke blott välgrundade utan sådana, mot vilka det är omöjligt att från deras synpunkt göra någon invändning. De säga, att om vi icke göra någon ändring i nuvarande rösträttsbestämmelser, äro de villiga att finna sig i de förhållanden, som nu föreligga, men om parlamentet företager sig att skapa en ny klass av valmän på grund av tjänster, som visats staten, måste de göra gällande — och det är anspråk, som ingen bland oss kan bestrida — att kvinnorna gjort en lika effektiv tjänst för fullföljandet

av detta krig som någon annan grupp i samhället. Må vara att de icke deltaga i striden i ordets bokstavliga mening, men i vapen- och ammunitionsfabriker utföra de det arbete, som männen förut hade att göra. De ha tagit männens plats, de äro statens tjänare. Vad mera är, och vad som för mig varit det avgörande: de framhålla, att när kriget är slut och när nuvarande onormala och tillstor del övergående förhållanden skola omregleras och man skall ta itu med rekonstruktionen inom industrien, äga kvinnorna ett givet anspråk att bli hörda om de många frågor, som då uppstå och som antagligen för dem komma att innebära vittgående förändringar i deras arbetsförhållanden. Jag kan icke tro, att underhuset vill förneka detta, och för min del vill jag uppriktigt erkänna, att det berättigade i dessa anspråk icke kan bestridas.“

Så långt Mr Asquith. Att hans ord väckt livliga förhoppningar hos Englands rösträttskrävande kvinnor och för övrigt framkallat det allra största uppseende utöver hela landet är nästan överflödigt att nämna. Pressen debatterar frågan med iver. Både liberala och konservativa tidningar framhålla den stora vinst för kvinnorösträtten, som premiärministerns uttalande utgör. Flera pressorgan uppmana kvinnorna att noga taga vara på erkännandet att kvinnlig representation kräves för ett rättvist ordnande av industrien efter kriget och betona att denna synpunkt endast kan tillgodoses genom reformens införande snarast möjligt. Från åtskilliga håll ha yrkande framkommit att förslag om allmän rösträtt för män och kvinnor,

som en naturlig konsekvens av hela nationens insats i kriget, framläggas för parlamentet nästa vår.

Vad som kan komma ut av allt detta torde väl i närvarande stund ingen våga sig på att förutsäga, visst är emellertid att de av kriget betingade arbetsförhållandena och uttalandet i parlamentet skapat utsikter för de engelska kvinnornas politiska frigörelse som aldrig förut. Det ser ut som om krig och ammunitionstillverkning skulle bli några av de huvudfaktorer, som bringa kvinnorösträttsfrågan till mognad i England. Väl må det vara tillåtet att i så fall nämna de vägar förunderliga, på vilka ödet för de engelska kvinnorna fram till politiskt medborgarskap. Ett förödande krig blir medlet att skaffa samhällsinflytande åt den hälft av nationen, som framför allt annat representerar livgivandet och livsbevarelsen.

Även från ett annat land i Europa ingå meddelanden om stor livaktighet kring frågan om medborgarrättens utsträckande till kvinnorna. Detta är i Holland, som frågan är aktuell i samband med föreslagen utvidgning av den manliga rösträtten. De nyss relaterade betydelsefulla händelserna i Amerika och England äro sannolikt ägnade att förbättra utsikterna för de holländska kvinnorna.

Skola dessa händelser också få betydelse för lösningen av de svenska kvinnornas rösträttsfråga? Vi avstå för tillfället från att söka finna svaret. Ett är emellertid ganska visst, nämligen det bevis händelserna ute i världen bringar, att det oaktat världskrig går an att både intressera sig för och

sträva mot lösningen av kvinnofrågor. Dessa händelser äro även ett glädjande kriterium på misstaget i de profetior, som vid den inbrytande krigskatastrofen förutsade en ohjälplig tillbakagång för kvinnornas strävan efter bättre villkor och större inflytande i samhället. Trots allt

det elände, all den andliga och kroppsliga nöd, som vår världsdel för närvarande rymmer, börjar en svag förhoppningens vind att söka sig fram, varslande om andra och ljusare tider.

AXIANNE THORSTENSON.

De utomäktenskapliga barnens ställning.

För någon tid sedan lämnades i Hertha (häft. 3 och 4) en redogörelse för det förslag till lag om barn utom äktenskap, som av Lagberedningen överlämnats till Kungl. Majt. Yttrande över detta förslag har av Kungl. Majt. infordrats från en del myndigheter och korporationer, och i den mån dessa yttrande avlämnats ha korta notiser därom varit synliga i de dagliga tidningarna. Då dessa yttranden i regel äro grundade på stor praktisk erfarenhet och delvis innehålla principiella uttalanden har det ansetts kunna vara av intresse att här erhålla en samlad framställning av det viktigaste av deras innehåll. Den redogörelse som här kommer att lämnas omfattar dock endast frågor, som kunna intressera även andra än direkt fackkunniga. De yttranden som av Kungl. Bef. i de olika länen avgivits rörande formerna för barnavårdsmannens verksamhet och angående lagen om införsel förbigås därför helt, liksom de punkter i nedan omnämnda yttranden, vilka röra dessa eller liknande spörsmål.

Allmänna Barnhusets direktion yttrar sig endast om förslaget i den mån

det kan tänkas beröra den verksamhet, som Barnhuset utövar. Ehuru direktionen ej finner några av förslagets stadganden lägga några direkta hinder i vägen för denna verksamhet, anser den dock "icke otänkbart att lagens principiella innebörd kan vid dess praktiska tillämpning giva anledning till strävanden att inkräkta på den uppgift, varför Barnhuset tillkommit, och försvåra dess ledning och administration". Yttrandet utmynnar därför i det yrkande, att såsom tillägg till lagen måtte givas en föreskrift att lagen icke skall hava något inflytande på den verksamhet, som Allmänna Barnhuset utövar.

I skarp motsats till denna åskådning och detta yrkande står en skrift, som av Barnhusets överläkare, professor Jundell, ingivits till direktionen och åtföljer dennas skrivelse till Kungl. Majt. Han yttrar i denna skrift bl. a.:

"Allmänna Barnhusets verksamhet står tydligen i uppenbar motsats mot de framställningar och synpunkter, som finnas i Lagberedningens förslag.

Lagberedningens förslag hindrar fäder och mödrar att vara okända; det söker förekomma att fäder och mödrar un-

dandraga sig sin försörjningsplikt; det söker hindra att bördan av barnets vård och uppfostran lägges på den offentliga välgörenheten, när föräldrarna själva genom god vilja borde kunna uppfylla sina plikter mot barnen; det söker tillförsäkra barn till bättre situerade föräldrar en uppfostran, som icke endast är nödortftig utan som svarar mot föräldrarnas bättre ekonomiska ställning; det söker i möjligaste mån bibehålla sambandet mellan föräldrar och barn och särskilt mellan mor och barn“.

Principerna för Barnhusets verksamhet med “dess systematiska särskiljande av mor och barn och dess understödjande utan åtskillnad mellan hjälpbehövande och icke hjälpbehövande“ utdömas synnerligen bestämt, och de resultat som uppnåtts karakteriseras som gagnlösa, där de ej varit rent skadliga.

“Barnhuset mottager barn av alldeles okända föräldrar, om blott 800 kronor erläggas till Barnhuset vid barnets inlämning dit. Ungefär tre femtedelar utav barnhusbarnen utgöres av sådana i Barnhuset för en penningssumma inlösta barn. — — — Icke mindre i strid mot Lagberedningens huvudsynpunkter är den andra huvuddelen av Barnhusets verksamhet, som består däruti att barn av mödrar, som under 8 mån. gjort tjänst såsom ammor på Barnhuset, helt omhändertagas av Barnhuset, varvid dock mödrarnas barn icke få stanna alla dessa 8 månader på Barnhuset utan endast bortåt 3—4 månader. Barnhusets verksamhet i denna del strider mot Lagberedningens förslag i bl. a. följande punkter: då

ammorna söka in på Barnhuset göres ingen som hälst utredning om ammans behov av hjälp, ännu mindre någon utredning över huruvida hon icke tillsammans med barnets fader skulle kunna taga hand om och uppfostra barnet. Barnhusets välgörenhet kommer här, liksom då det gäller de inlösta barnen, tillgodo för dem, som behaga anlita densamma, men icke för dem, som bevisligen behöva den. Modern berövas genom Barnhusets ingripande och försorg i så gott som alla fall varje kontakt med sitt barn, och därigenom tillintetgöres hos henne varje intresse för detsamma. Den samhörighet mellan moder och barn, vars slitande Lagberedningen sökt förekomma genom att till norm sätta att modern skall vara barnets vårdare, målsman och förmyndare, denna samhörighet slites alltid av Barnhuset“. — — —

“Barnhusets alla utgifter och hela verksamhet har icke kunnat rädda några barn. Genom ett särskiljande av mor och barn har det därtill verkat skadligt i etiskt-socialt avseende. Lättnaden att genom Barnhusets försorg bli kvitt barnet har bragt otaliga mödrar att glida allt djupare utför“.

Barnavårdsbyrån i Göteborg framhåller de stötande och orättvisa förhållanden, som kunna uppkomma genom förslagets bestämmelser om barns underhållsskyldighet. Man kan vara tveksam om ett barn, som övergivits av sina föräldrar och uppfostrats på det allmännas bekostnad, har några skyldigheter mot en far eller mor, som kanske efter 20—30 års lösdrivarliv

uppenbarar sig och kräver underhåll av sitt barn. Själva principen om utom-äktenskapligt barns underhållsskyldighet mot föräldrar anses dock vara riktig.

Det uttalas som ett önskemål att i barnmorskereglementet stadgas skyldighet för barnmorska att då hon anlitas av ogift barnaföderska göra anmälan till Barnavårdsnämnden eller den, som fått i uppdrag mottaga anmälan.

Vidare påyrkar Byrån straffbestämmelser för försummad försörjningsplikt under framhållande av att endast härigenom effektivitet i fråga om utkrävande av underhållsbidrag kan vinnas.

Göteborgs Barnavårdsnämnd yttrar sig, efter att ha livligt tillstyrkt förslagets bestämmelser ifråga om barnavårdsman, endast angående ett par punkter. Den ålder, vid vilken understöd tidigast kan upphöra, bör sättas till 16 och ej 15 år, där ej särskilda omständigheter göra att barnet tidigare kan undvara understödet.

I likhet med Barnavårdsbyrån i Göteborg påpekar nämnden behövligheten av straffbestämmelser för den som försummar sin försörjningsplikt och betonar nödvändigheten av effektiva bestämmelser jämväl i fråga om gifta försumliga familjeförsörjare, så att icke hustru och barn inom äktenskap ställas i sämre läge än ogifta mödrar och deras barn.

Barnavårdsbyråns i Stockholm yttrande är ej avgivet av Byråns styrelse utan av en av densamma tillsatt kommitté på fem personer. Intresserade kunna återfinna hela yttrandet i Social Tidskrifts 6:te häfte för i år.

Inledningsvis säga sig kommitterade "med djup tillfredsställelse ha tagit del av det föreliggande förslaget och med stora förväntningar motse dess upphöjande till lag".

De fortsätta därefter: "Tillståndet på det område, som det här gäller att lagstifta om, torde allmänt och grundligt förbättras allenast på det sätt, att ansvars känslan gentemot barnen, i all synnerhet hos fäderna, höjes till en helt annan nivå än den, på vilken den nu befinner sig. Till detta mål medverkar lagstiftningen fullt effektivt, först när den icke erkänner två slag av föräldraskap, det ena, inom äktenskap, medförande stora och till nästan alla livets områden sig sträckande förpliktelser, det andra, utom äktenskap, medförande åtminstone för fäderna få och till omfattningen mindre betydande konsekvenser. I Lagberedningens förslag ha utan tvivel de förpliktelser, som följa med faderskap utom äktenskap, i väsentlig mån blivit skärpta. Men denna skärpning gäller väsentligen i ekonomiskt hänseende, och kommitterade hålla före att den bort sträcka sig även till andra områden.

Gentemot den sats, som här blivit uppställd, eller att föräldraskap principiellt alltid bör medföra samma ansvar inför lagen, kan nu visserligen invändas, att konsekvenserna dock icke kunna göras i alla avseenden och för alla fall lika, ty dels nås icke alla livets områden av lagstiftningen, dels kan icke alltid beträffande barn utom äktenskap faderskapet med visshet fastslås. Men dessa invändningar, vilkas riktighet fullt ut skola erkännas, böra dock icke

hindra lagstiftaren att, så långt detta överhuvudtaget är möjligt, låta sig ledas av den ovannämnda grundsatsen. Tager man på olika punkter och utan tvingande skäl avstånd från densamma för att i stället låta sig ledas av vad som synes praktiskt förmånligt och lämpligt, löper man fara att icke nå målet, ansvarskänslans höjande särskilt hos fäderna, och härav komma de parter, vilka lagen avser att skydda, barnet och dess moder, alltid ytterst att bliva lidande.

Med utgångspunkt från det nu antydda betraktelsesättet anse kommitterade i likhet med reservanten inom lagberedningen, hovrättsrådet K. Tiseliu, att arvsrätt efter fader bör tillerkännas barn utom äktenskap, och vilja kommitterade instämna i den motive-ring han här förebragt.

Men icke nog härmed; tre av kommitténs fem ledamöter anse dessutom, att konsekvensen av denna åskådning fordrar, att barnet ock tillerkännes rätt att bära faderns namn, och föreslå därför att detta blir regel, där ej modern önskar motsatsen.

Den lägsta åldersgräns, intill vilken barnet bör ha rätt till underhåll, anses böra sättas till 16 i stället för 15 år, och detta med hänvisning till att en sådan höjning av åldersgränsen i fattigvårdslagen från flera håll påyrkas.

I likhet med Barnavårdsbyrån i Göteborg påpeka också kommitterade vikten av att barnmorska på administrativ väg åläggas anmäla födelse av barn utom äktenskap.

Då enligt förslaget barnavårdsman ej skall finnas, om förmyndare är för-

ordnad, men modern kan tänkas till förmyndare föreslå någon av sina när-maste just för att undgå barnavårds-mannens kontroll, påyrka kommitterade den ändring i förslaget, att barnavårds-man skall kunna kvarstå, även om för-myndare är förordnad, samt att barna-vårdsmans godkännande skall erfordras även för sådant avtal om underhåll, som slutits av annan förmyndare än fadern eller modern.

Kommitterade instämna i Lagbered-ningens yttrande att frågan om under-hållsbidrags förskotterande av allmänna medel enligt det dansk-norska systemet förtjänar att väl övervägas.

Socialstyrelsen, som i sitt yttrande säger sig hava "allenast ur allmänna so-ciala synpunkter ägnat förslaget gransk-ning", förklarar sig icke endast icke hava funnit anledning till erinran mot förslaget utan tvärtom hålla före, att det är väl ägnat att tillgodose sitt behjärtansvärda syfte.

Stockholms stads Rättshjälps-kontors föreståndare har avgivit ettsakligt och intresseväckande yttrande, ur vilket dock endast följande skall anföras.

Inledningsvis yttras: »De föreslagna bestämmelserna synas i stort sett vara avvägda med tillbörlig hänsyn till såväl samhällets som de olika personernas uti ifrågarande rättsförhållande intresse. Jämte det sålunda de rättsliga kraven å fadern blivit väsentligen skärpta samt barnets och moderns möjligheter att få dessa krav realiserade betydligt ökade, synas jämväl övriga i samband med

ifrågavarande rättsförhållanden stående rättsfrågor hava blivit på ett i allmänhet tillfredsställande sätt reglerade“.

Beträffande vårdnaden om barnet ifrågasattes om moderns rätt, särskilt med tanke på den personliga vården om barnet, blivit tillräckligt tryggad, då lagen stadgar, att vårdnaden och förmynderskapet skola kunna av domstol frångas modern, om hon finnes ej vara lämplig att förese barnet. Beträffande barn inom äktenskap gälla helt andra bestämmelser för barns skiljande från hemmet, och "det synes ej finnas tillräcklig anledning, även med all nödig hänsyn till det intresse barnets fader kan tänkas äga beträffande barnets uppfostran och vård, att sätta modern i en avsevärt sämre ställning än den föräldrar intaga till inom äktenskapet födda barn." Uttryckligt stadgande bör ock meddelas om moderns rätt till umgänge med barnet, då förmynderskapet utövas av annan person.

Liksom i Barnavårdsbyråns i Stockholm yttrande påpekas risken av att ett för barnet skadligt avtal om underhåll kan komma ått slutas, om barnavårdsmannens befogenhet upphör i och med det att förmyndare tillsatts. Förmyndaren anses nämligen ej alltid bliva lika väl skickad som barnavårdsmannen att bevaka barnets intressen.

I fråga om arvsrätten efter fader påpekas, att anledningen till de utomäktenskapliga barnens mindre aktade ställning delvis är att söka i positiva lagstadganden till deras nackdel. Genom en rad av stadganden ökar nu Lagberedningens förslag avsevärt faderns skyldigheter och rättigheter mot barnet.

Då dessa stadganden givetvis även grunda sig på känslan av det starka blodsband, som förefinnes mellan fadern och barnet, hade det varit en naturlig konsekvens att dessa stadganden fått åtföljas av stadgande om rätt för barnet till arv efter fadern. Det påpekas vidare, att för ett barn, som på grund av faderns ekonomiska villkor tillerkänts en uppfostran, som socialt höjt det över omgivningen, kommer det att kännas som en större orättvisa att ej få del av hans kvarlåtenskap än vad det skulle göra med bibehållande av nuvarande bestämmelser om barnets underhåll och uppfostran. Slutligen framhålles, att "flertalet av de skäl, som tala emot införandet av arvsrätt för barnet efter fadern, göra sig starkast gällande i de fall, då föräldrarnas ekonomiska och sociala ställning är väsentligen olika, under det att, då föräldrarna äro i stort sett ekonomiskt och socialt jämställda, samma skäl förlora det mesta av sin betydelse. Då likväl, såsom statistiken utvisar, frågan om de utomäktenskapliga barnens rättsliga ställning i främsta rummet är en fråga för de breda lagren av befolkningen, synes det ej vara mera än tillbörligt, att dessas uppfattning och befogade intressen i den nya lagstiftningen erhålla ett särskilt beaktande och att ej de förvisso fullt berättigade invändningar och betänkligheter, som i denna fråga kunna framställas med hänsyn till de bättre situerade klassernas intresse och känslöstämningar, tillmätas allt för avgörande betydelse“.

Yttrandet avslutas med ett framhållande därav, att då trots införsellagen

det i många fall kommer att inträffa, att bidrag ej kan utfås, det är av största betydelse att — såsom i Danmark och Norge — mor och barn av det allmänna tillförsäkras erfoderligt understöd, som ej har karaktär av fattigvård.

Till detta yttrande äro fogade uttalanden av tre av styrelsens medlemmar. Dessa uttrycka en delvis avvikande mening. En ledamot ställer sig sålunda bestämt avvisande och en tveksam mot arvsrätten efter fadern. En annan icke blott förordar densamma utan påyrkar ock, att barnet skall erhålla rätt

till faderns namn, samt påpekar vidare, att ehuru moderns rätt att vara okänd bortfaller, sådana åtgärder böra vidtagas att modern skyddas för att vetenskapen om hennes moderskap i onödan blir känt, där det skulle försvåra hennes möjligheter att försörja sig. Detta anses delvis kunna ske genom instruktionen för barnavårdsman samt därigenom att den nu praktiserade regeln, att barnet ej upptages på moderns flyttningsbetyg, när hon ej har barnet hos sig, stadfästes. Fadern bör ock antecknas i kyrkoboken.

Kritstreck.

Hönan, som tror sig ingärdad av ett kritstreck på marken och inte vågar överskrida dess gräns, det är en känd figur och en komisk figur, eller hur? Människor, nationer, bundna inom var sina vissa, av alla neutrala argument orubbade föreställningsgränser, för vilkas bestånd de kämpa på liv och död, det är oss sannerligen ingen komisk figur, det är ett djupt tragiskt skådespel. Därför att det är vi människor, som dåras.

Uppleves då verkligen tragiken av oss, vi som sitta här hemma i Sverge och hösta in vinst av andras nöd, som köpa mera hos juvelerarna än någonsin förr och som knappast gitta ögna igenom rapporterna om huru många tusen det var som stupade för att slaglinjen där eller där flyttades några fot längre fram eller tillbaka igen? Vi som ha "freden" icke som vilja och psykisk verklighet utan som ett för handen varande till-

stånd, ett bekvämt och önskvärt tillstånd. Hos oss, där "freden" bor, har själva ordet fred t. o. m. ritat fast ett nytt kritstreck, det är vordet partibeteckning. Den som öppet "talar för fred" är vänster; den som kritiserar fredsdemonstrationer är höger. Med ens har en ordgud uppstått, som helt plötsligt får sin "vik hädan"-besvärjelse eller sitt rökoffer; fanatismens hjulmaskin går sig varm kring ordguden i med eller mot, allt under det den majestätiska, psykiska verklighet, som ger ordet klang och höghet och vilja och mening, av både anhängare och motståndare tränges undan och glömmes.

När man under några sommandagar — till sin skam, tycker man nästan — förmått slumra ifrån den ständiga förmimmelsen av människoliv som brista och kulor som vissla och även från hela det ordmaskineri, i vilket man rört

sig med sitt för och emot, och åter vaknar upp — då förefaller det med ens så sällsamt, detta faktum, att just de, hos vilka varje ny dags krigslidande gör hela väsendets längtan till ett ständigt, ständigt själens rop efter freden, i djup tystnad åkalla henne såsom en "vars namn man icke nämna vågar", medan vi icke-krigslidande ingalunda draga oss för, nej känna oss förpliktade att i orden åkalla, motbesvärja eller demonstrera till Fredens namn! Ho vet om hon själv icke säger till oss, som icke tröttna att ropa hennes namn: "Jag kände eder aldrig".

Den som är i ett sommarland bland blommor och gräs, med den tigande skogen som vakt kring sin värld, kommer lätt nog att bli lik barnen, innan de lärt sig säga efter de färdiga människo-orden och ännu bara ligga med vidöppna ögon och fånga in den nya värld de vaknat till, okunniga om värdet av alla slags kritstreck, som människorna ritat. Och av alla de ordgudar, som tussa ihop de vuxna, så att de till sist ej längre varsna frånvaron eller närvaron av de själens verkligheter, som deras orden gång ville beteckna. Ljuskade man till en enda sådan barnblick, så då ramlade de flesta orden meningslösa bort från människornas munnar; där blev ett slags domedag, då Vår Herre såg oss nakna intill mörken, alla oss idealister, radikaler och moderater, unghögrar och kvinnosakskvinnor, sociologer och pedagoger, teologer och ateister, som haft så mycket grant ordpynt på oss, valkar, peruker, puder, glitter eller trasor, lumpor, mögel — — Och eftersom vi nu för ett ögonblick gå i barndom

allesamman, så är ju förstås Gammel-far åter den store och värdige. Och det hörs, som om han kallade i skogs-suset: "Innan stormen kom, små barn, så kunde ni få sitta där och sy dockkläder åt alla edra små åsikter och talanger och önskingar och även pynta er själva med andras fabrikat. Ni fick lov till det — allt har ju sin tid. Men nu, små barn, är det en mycket allvar-sammare tid, som stundar. Nu skall ni kunna klä utav er allt som ni stått i, nu skall ni våga lägga bort varenda bit som inte är ni, om än det ser ut som om intet alls blev kvar av er. Nu skall ni inte längre tala högviktigt och snusförnuftigt i "frågorna", utan nu skall ni modigt vidgå allt vad ni inte kan och inte vet och ännu inte mäktar att vilja, bara småönska och ordsprida. Nu skall ni kunna vad träden kan, när höstvinden blir sänd till dem; ty förr än ni lagt av allt som rasslar visset av svunna somrar, förr kan där inte bli ny årstid på jorden!" —

Men blir det inte olidligt, om alla kronors lövverk, som med vänligt sus snuddade vid varandra, måste falla till marken och vi allesamman bara få tyst blomlös vinter, då intet löv spricker och inga källor porla och alla blad-tomma träd ha kommit längre bort från varandra?? — — Och kvinnorna, som just bara hade börjat finna ord och uttryck för en ny solidaritet, när stormen kom — — — skall fimbultvintern döda vad de voro på väg att bära in i historien?

Plötsligt uppdyker en erinran från en folkfylld gata. Det är inte Vår Herre, som talar, det är den lille irländaren jag hörde vid Nelsonmonumentet för

flere år se'n. "Varför jag vill ha kvinnorna in? Jo det är just för att de inte förstår sig på politik, för att de på vår gamla ruttna "politik" ska se med friska ogrumlade ögon och djärvt komma och fråga oss: 'Varför gör Ni så?' — alldeles som min lille son till min stora blygsel ibland frågar mig: 'Varför gör pappaså?'"

Tider ha funnits då det var oss kvinnor angeläget att visa och liksom sätta upp på plakat allt vad vi kunde och förmådde; då vi fingo lov att göra lista på våra skaldinnor, skulptriser etc. för att visa vad vi dugde till. Kanske kan nu tiden vara inne att räkna oss till vinning något av allt det vi inte äro i stånd till. Att vi inte kunna gå ut i krig är nästan grymt att förhäva sig över just nu, änskönt det för visso är något positivt i den oförmågan, något som borde nödga just oss mot freden till, som viljans, själsverklighetens, gärningens fred, ej tillståndets eller ordens eller knapparnas! Voro vi måhända, också vi, på vippen att berömma oss av att vara utpräglat liberala, konservativa, moderata, radikala, socialister etc. efter de vederbörligen uppritade kritstrecken, som ingen ortodox får ostraffat överskrida? — Ack, låt oss numera hellre berömma oss av att icke vara något av detta; låt oss ej gå vilse på stigar, som äro gamla och nötta, utan stå färdiga att sätta in nytt liv och obekymrat vandra fram över gamla kritstreck.

Fred. Kvinnosak. — Se där två ordgudar, som alltid kommit mitt hjärta att dallra i fromma önskningsar! Jag höll på att nöjas med ett par kritstreck till att bättre båsa in mig i, det märker

jag nu. Men ordens psykiska valör är det, som måste få vilja, verklighet och väsen; och ju innerligare längtan växer efter verklighet, ju kraftlösare och blekare och tommare förefalla en alla ordfetischerna, har du inte märkt det? Nya verkligheter, icke önsketing, måste födas till världen — vilje- verkligheter, vilkas väsen vi ej på förhand kunna utrita och för vilka vår världsdel vändas intill mörger och där kvinnornas skulle haden vaknaste hjälparblicken. Och om kvinnornas kamp, kvinnornas rop, kvinnornas arbete, kvinnornas sak underkännas, så låt gå, om andra icke äro solidariska med oss — bara vi icke förgäta att vara solidariska med alla de andra. De, som i denna splittringens tid innerst mäktat solidariteten med alla, folken, männen, kvinnorna och barnen — de bära på de starkaste möjligheterna hän mot fred, fölle smådeord än så tätt och vore det än så långt till att bli förstätt, detta stora positiva, som ligger inunder allt vad vi icke kunde.

Låt oss inte fångas in under gamla formler, gamla partier, gamla namn, vi som en dag skola sätta in nya krafter i samhällslivet, kanske medan ännu den svåra vandan för ett nytt tidevarv genomlevs. Låt oss ärligt medge, nej påpeka allt vad vi icke äro i stånd till, låt oss väl akta oss för att göra hittillsvarande kraftprestationer till — kritstreck, som mura in oss, som binda vår framtidslinje. Ett rop går över världen på nativitet till ersättande av människoförlusterna. Till kvinnorna går ropet, att icke låta släktet dö, utan förnyas. Men något ännu viktigare än att

föda barn är det frågan om: det gäller att föda människor inom mänskligheten, människor som med barns frimodighet villigt erkänna all sin okunnighet, oförmåga och blindhet gentemot alla de gamla hämmande, hedrade kritstreck och ordgudar, som hindra människor att se ord som ord, saker som saker och människor alltid mänskligt.

EMILIA FOGELKLOU.

Trots allt.

Franska kvinnor tillställde för någon tid sedan de tyska kvinnorna följande öppna brev:

Sedan 19 månader dö i varje minut, fulla av hälsa, kraft, ungdom och förhoppningar, män vilka bort leva. När på den ena eller den andra krigsskådeplatsen befälhavarna bestämma sig för offensiven, försvinna ur livet tusenden i timmen, tiotusenden om dagen . . .

Och så går det undan, åldersklass efter åldersklass — våra barn växa upp för döden.

Krigets onda är detsamma i alla de krigförande länderna. Lidandets gemensamhet har inom varje land skapat en stark broderskapskänsla inför döden och sorgen. I varje land flocka sig män och kvinnor samman om fäderneslandet som lider: enighet i kärlek till de våra och därutöver enighet i hat till andra, i hat till fienden. Det är så lätt att blåsa upp detta hat.

Å ömse sidor och genom liknande förfaringsätt vill man övertyga oss att vi äro förorättade och hotade.

Låt oss höra upp att lyssna till denna hatets. Ty det finns icke hat mellan det ena folket och det andra; det finnes inte hos er gentemot oss och inte hos oss gentemot er varken hatkänslor eller låg hämndtörst eller ett utmanande sinnelag. Hos oss alla lever blott samma tro på samma rättfärdighet, samma dagtingande inför samma lidande. I den mån de verkligen känt

varandra, uppskatta och akta våra folk varandra ömsesidigt. Vi ha levat genom era musiker, era tänkare, era diktare som ni genom våra.

I själva kriget känna våra soldater, som ställts emot varandra, samma deltagande för varandra så fort de upphöra att slåss. På grund härav och upprörda av alla de ärekränkningar, som pressen är full utav, vilja vi bringa alla de i striden fallna männen vår beundran och smärtfyllda sympati. Vi fransyskor, vilkas land är invaderat, vilja tillropa er detta, och vi dröja icke med att taga första steget er till mötes. Vi veta att de flesta av er måste tänka som vi — och vi vilja säga er, att vi äro systrar och att vi älska er.

En grupp tyska kvinnor besvarade på följande sätt denna hälsning:

Med från hjärtat gående känslor av den varmaste tack ha tyska kvinnor mottagit franska kvinnors hälsning och hälsa dem tillbaka i samma anda! Vi tänka som ni! Vi känna som ni! Vi lida som ni! Dock, en dödsfasa sådan som detta krigs har världen ännu aldrig genomlevt, detta känna alla länders kvinnor med samma styrka och samma innerlighet, men just denna samma förnimmelse svetsar oss samman, som den flammande lågan härdar järnet till stål, och lär oss att uttala den heliga ed, som vi dessa tunga tider svära och som, outtalad, alla förstå, emedan allatänk a, känna och lida på samma sätt. När en gång denna katastrof är förbi, då skall man finna alla nationers kvinnor i verksamhet för att göra ett upprepande av detta tillstånd för alltid omöjligt Detta som hälsning tillbaka till de franska kvinnorna!

Österrikiska kvinnor skickade genom "Internationaal" de franska kvinnorna detta brev:

Med djup rörelse ha vi läst de varma ord, som de franska kvinnorna riktat till Tysklands kvinnor. Er av kärleksfull mänsklighet upplysta blick har genomskådat den lögnvävnad, som egenyttiga krafter äro i färd med att breda ut mellan Europas folk. Även vi österrikerkor, vilkas män såsom tyskarnas bundsförvanter dragit i fält mot Frankrikes män, känna det som ett behov att uttala att denna fiendskap gör oss ont. Även

vi äro övertygade att den ingenstädes vuxit fram ur hat eller missaktning det ena eller andra folket emellan utan blott är den obevekliga tvångsföljden av det mänskliga samhällets felaktiga organisation och dess ekonomiska urartning.

Vi kvinnor äga ingen makt att göra detta fruktansvärda, som sker, något avbräck, men vi stå icke vanmäktiga i fråga om att träda upp mot hatet och förtälet, missaktningen och förklenandet nationerna emellan, och vi, å vår sida, veta fullt ut att uppskatta och vörda den franska nationens värde och ära, veta väl vad Europa har att tacka den stora revolutionens land för,

det land, där människornas rättigheter proklamerades.

Vi hoppas på en tid, då frihet, jämlikhet och broderskap också skola göras gällande nationerna emellan, en tid, då alla nationers män och kvinnor gemensamt föra det krig, som ensamt är mänskligheten värdigt, krig mot elände och okultur. På att förbereda denna tid vilja vi arbeta — i brinnande längtan efter den sträcka vi i anden alla länders kvinnor händerna och fyllas av tacksamhet, då frisinne och själsstorhet lindra vår förfärliga känsla av vanmakt och förstärka vår tro på framtiden.

Ellen Keys "riksdagsmotioner".

1.

Ärade redaktör!

Om man för ett ögonblick skulle anta, att vi i Sverge hunnit så långt, att alla samhällets vitala intressen ägde förespråkare uti riksförsamlingen och att särskilt de intressen, vilka naturligen ligga oss kvinnor närmast attfrämst bevaka, där vore företrädade och om man vidare skulle anta, att Ellen Key — naturligtvis — vore en av våra representanter uti riksförsamlingen, vad skulle man då vara hågad att säga med anledning av de motioner, som hon i ty fall sagt sig vilja väcka? För min del ville jag yttra följande:

Ellen Key har redan mottagit en gensaga mot det övervakande av hemmen, som "hälsovårdskvinnan" skulle utöva. Vi betrakta väl också alla hemmet som ett avskilt, fridlyst område, där man får rå sig själv och kan begära att slippa närgångna blickar. Och föräldrarnas myndighet över barnen, den betrakta vi väl också såsom något blott

helt riktigt och naturligt; mången av oss anser nog till och med att den är blott alltför ringa i våra dagar. Och dock, nog är det väl både rimligt och riktigt att även föräldrar för sin gärning stå till ansvar inför någon mer än sitt eget samvete. Det samhälle, i vars hägn de leva, som ger dem skydd till liv och egendom, som gratis hjälper dem med den grundläggande undervisning de behöva åt sina barn (på sina håll med dessas än ytterligare utbildning), nog har väl detta samhälle rätt att å sin sida stäl a upp vissa fordringar på föräldrarna? Nog har väl samhället fog för att bland annat kräva att barnen, de framtida medborgarna, icke i hemmet eller genom hemmets förvällande ut-sättas för farligheter, som skada dem till kropp och själ, som göra dem till sjuklingar eller brottslingar, vilka i framtiden skola tynga eller skada samhället? Nog har samhället rätt att begära av föräl-

drarna att de skola uppfostra sina barn till friska, hederliga och laglydiga medborgare. Endast de föräldrar, som detta göra, äro ju värdiga medborgare uti ett väl ordnat samhälle. Men är detta riktigt, nog är det väl då också blott på sin plats, att samhället på ett eller annat sätt kontrollerar att föräldrarna verkligen uppfylla de skyldigheter de i egenskap av föräldrar ha gentemot samhället.

Det är emellertid en sak att invända gentemot detta resonemang, och det är följande: Om samhället har fog för att uppställa de nämnda fodringarna på hemmen och om det för sin välfärds skull måste ställa dem, då är det ju i alla fall nödvändigt att samhället lagar så att det för hemmen är möjligt att fylla dessa, det vill säga, samhället måste bereda möjlighet till utbildning för hemmetsuppgifter. Som den förnämsta delen av dessa uppgifter faller på mödrarna, är det kvinnornas utbildning det gäller. Redan innan kvinnorna blivt mödrar, innan de bilda hem, böra de sättas i tillfälle att inhämta grunderna för hemmets ekonomiska, hygieniska och moraliska skötsel.

Nu är emellertid i vårt kära land förhållandet det, att samhället ännu icke aktat nödigt att bereda kvinnorna tillfälle till utbildning uti hemmets värv. Jo, 1912 gjordes verkligen en liten bör-

jan därtill i det riksdagen då beslutade om anslag till lanthushållsskolor (ehuru med tyvär allför kortvariga kurser). I år skulle ytterligare ett steg ha kunnat tagas, då ju Kgl. Mj:t. framlade en proposition om anslag till husmodersskolor i städer och stadslignande samhällen. Men statsutskottet förstod tydligen ej sakens vikt; ty det fann ingen tid att pröva ärendet, varför detta alltjämt ligger och väntar.

Jag menar nu, att av det tvååtgärderna, undervisning och kontroll, den förra är den viktigaste och den som bör komma först. Behövs då kanske icke kontrollen? Josäkerligen. Med kännedom om svenskarnas ytterliga ömtålighet om sin personliga frihet undrar man bara vilka former den ovilja skulle ta, som skulle möta den av Ellen Key tänkta kontrollen, hur fruktansvärda väl de skrin skulle bli, som från alla håll skulle höjas över densamma.

Men skulle det verkligen kunna inträffa att svenska folkets representanter vore vidsynta nog att besluta och svenska folket fosterlandsälskande nog att genomföra de radikala mått och steg, som Ellen Keys framkastade motioner innebära — ja, då har hon helt säkert rätt uti att svenskarna skulle bli jordens starkaste folk.

KAROLINA WIDERSTRÖM.

En av de glömda.

“Faster Augusta fortfar i sin puttrighet mot mig, hennes skola blir sämre för hvarje dag, än tänker hon bli Postlinsmålerska på Rörstrand, än tänker hon resa utrikes, med ett ord, hon tänker på allt utom på sin skola.”

Det är en ung brorsdotter till Augusta Plagemann, som i oktober 1841 i ett brev till sina föräldrar i Norrland faller den hårda domen över fasterns skola i Stockholm och med ungdomens omedvetna hjärtlöshet kallt omnämner planer och förhoppningar, som för den äldre kvinnan betydde allt, liv och framtid. Den unga flickan hade samma år på sommaren slutat i den av henne nu så skarpt bedömda skolan och börjat i Edgrenska flickpensionen, varifrån hon redan tidigare skrivit att där är “en annan ordning än hos Faster Augusta. Det är 5 Lärare i öfra classen — — Flickorna är mycket snälla der, i synnerhet i Historien och Geographien, ty de veta hvartenda årtal, och händelse från de mest avlägsna tider, och deruti står jag långt efter, emedan jag väl kan hafva läst den lika mycket som de, men när jag läst upp min läxa så hörde jag aldrig mer talas om den. Men här i skolan repeteras allt hvad man läst, dagligen, fastän i största korthet.”

Kritiken av Augusta Plagemanns lilla skola och den för henne ofördelaktiga jämförelsen med den efter tidens förhållanden framstående Edgrenska pensionen var troligen fullt rättvis. Men vad är icke dessmindre därom ytterligare att säga?

“Anna Katarina Augusta Plagemann, målarinna, f. 28 mars 1799 i Stockholm, d. 26 maj 1888 i Karlskrona, var elev av J. L. Jensen i Köpenhamn, målade blommor och stilleben och förestod någon tid en skola i Stockholm“. Så lyder den korta biografiska notisen om Augusta Plagemann i Nordisk Familjebok, och i parentationen över framlidne rektorn vid Tyska skolan i Stockholm F. F. Plagemann, hennes far, nämnes hon som “känd för sin talent i frukt- och blomstermålning, musik och flere moderna kunskaper och biträdande sin syster vid hennes pensionsanstalt för några unga flickor i Karlskrona.”

Vad gömmes ej, sammanställt med den unga släktingens brevmeddelanden, av bitter livstragik i dessa två kortfattade personuppgifter.

I stark förkortning perspektivet av ett till misslyckande dömt liv, sådant det genom kringskurna möjligheter gestaltat sig, ned genom tiderna, för tusende kvinnor, med mer eller mindre given begåvning i en viss riktning och med liknande ansatser till frigörelse. Därför att för dessa, kvinnorna, svårigheterna varit så oändligt mycket större och oöverkomligare än för männen, även där omständigheterna i övrigt kunnat vara likartade.

Ty så ställde det sig för Augusta Plagemann, bristande utbildning för det arbete, som förhållandena tvingade henne in i för en torftig utkomsts skull, och således utan möjlighet att där vara till fyllest, — och ingen utväg till att få gå

vidare på den väg, dit hennes direkta och erkända anlag pekade.

Det är till största delen på fri hand man måste draga upp konturerna av hennes liv. Släktkrönikan har icke mycket mer att meddela än vad redan antytt, och andra efterforskningar ha haft föga mer givande resultat. Hur länge "skolan" i Stockholm existerade är icke bekant, men att målningen vid denna tid icke åsidosattes, därom vittnar hennes deltagande i "De fria konsternas exposition" 1843 i Prins Carls palats. Och om hennes där utställda saker ha vi ett vitsord av själva Fredrika Bremer, som i Aftonbladet av den 6 maj har en schvungfull artikel om utställningen, inledd med det varnande citatet: "Mitt herrskap! Jag säger som jag tycker!"

Efter att med än skarp, än vänlig penna ha utdelat klander och beröm åt olika håll och låtit mer och mindre kända namn passera revy, skriver Fredrika Bremer: "Vi komma nu in i ett litet rum, som med sina blyerts- och svartkritsteckningar gör ett slags gränsskilnad emellan färgernas båda gebiter i norr och söder, och — men vänta litet! Ha vi icke, i de salar vi genomvandrat, alltemellanåt erfarit en angenäm känsla, ett nöje, sådant som ingifves af naturens täckaste föremål, af friska blommor, bär och frukter? Jo visst! Ha vi icke äfven inför dem, ibland erfarit en plågsam känsla? Jo visst! Ty vi voro törstiga och kände munnen vattnas vid de saftiga klasarne, framför allt af bären i ett visst kålblad, och — vi hade ingenting derföre. För denna tantaliska plåga anklaga vi högtidligen mamsell Augusta Plagemann, äfvensom vi tacka henne

för den sanna njutning, hennes mästerskap i denna sköna gren af konsten skänkt oss. Hon målar "con amore", hvilket synes så väl af mängden af hennes arbeten, som af det fulländade afnästan alla, af kompositionens poetiska behag och af föremålets friska natur-sanning. Flera taflor af döda fåglar, målade af samma hand, torde vara mycket förträffliga; vi tro äfven, att så är, men — vi tycka icke om döda och upphängda fåglar. En liten fågel, liggande på sin friska enrisqvist, har likväl något försonat oss, och vi skulle öfver den skriva en elegie, om vi icke nu måste gå vidare".

Kan man gissa på att detta tillfälle för Augusta Plagemann att göra sin konst känd inte endast inbragte henne uppmuntran och beröm utan även kom att ekonomiskt jämna vägen för henne och bereda henne utväg till den utrikesresa, som vi hört hon gick och drömde om under det hon med sina otillräckliga resurser försökte sig på lärarekallet? Visst är att hon, om på kortare eller längre tid är mig obekant, 1844 uppehållit sig i Tyskland.

Det är ett egendomligt rörande litet bevis härpå, som jag anträffat, vilket emellertid intet säger oss om vad nytta Augusta Plagemann haft för sig själv och sin konst av denna resa utan endast ger oss en antydning om en vänskaplig och intellektuell förbindelse mellan henne och en av tidens kämpande och sökande andar, Nils Ignell, Schleiermachers hängivne lärjunge och förkunnare. Bland bevarade brev till Nils Ignell, i Nordiska Museets arkiv, påträffas ett sammanviket papper, som omsluter två små

bleknade penséer; utanpå papperet står med Ignells stil: "Från Schleiermachers Graf af Augusta Plagemann 1844". Detta är allt vad vi veta om hennes Tysklandsvistelse — en pilgrimsfärd till Schleiermachers grav.

Det är likaledes genom Nils Ignell jag sparat något ur ännu ett skede av Augusta Plagemanns liv, i ett brev från henne till honom av 1847. Att hon mycket lidit och genomgått mycket under de år, som farit, framgår tydligt av brevet, liksom att dessa sista år fört henne till Karlskrona och till den syster, vid vilkens "pensionsanstalt för några unga flickor" hon i parentationen över fadern säges ha varit verksam. Brevet är nämligen daterat Karlskrona. Det må här tala för sig självt.

"S. H. T.

Troligen lärer det väcka förundran att emottaga dessa rader ifrån en person som törhända äfven i Edra ögon anses vara en tillintetgjord varelse men, tro ej det; Gud är trofast om Han än pröfvar och luttrar sina barn och medvetandet att af kärlek till Honom hafva tänkt handlat och lidit öfverväger världens dom. Ej oförtjent var agan för lit till min fosterjord och anspråk på tacksamhet och deltagande, och måtte mitt knot och min misströstan förlåtas så visst jag vill bjuda till att glömma och förlåta! Att découragerad och sjuk sakna vård och uppmuntran och nödgas för att undgå en lössläppt afunds gäckerier anta condition i ett hus der inbördes kif aflägsnade allt umgänge var just ej så roligt men, vägen skulle leda hit och jag är nöjd.

En oförmodad nyhet från Tyskland har gifvit mig en gnista hopp om min önskans möjliga framgång och det är nog för att uppmuntra min flit men — ingen flit hjälper för att tillvinna sig Konstföreningens ynnest som påstås hafva ändrat sina åsikter och nyligen återsändt en stor tafla som jag arbetat efter bästa vetskap samt en dito mindre som jag trodde säljbar för sin nyhet. Lectioner kan jag väl få her i både språk och rita men icke utan scrupler skulle jag gå min syster i vägen. Skulle jag således ej som biträde vid försvenskningen af Tyska fransyska och Engelska böcker, genom några timmars syssel-sättning hvar eftermiddag finna någon inkomst som tillät mig i ro begagna förmiddagarne till min målning. Jag känner så temmeligen Ert tänkesätt och tviflar ej att jag i valet af lectur skulle finna det rätta, äfven tror jag att mina Tyska bekanta nog skaffade mig något nytt och nyttigt i uppfostringsväg men icke känner jag världens kraf och ehuru verksamhet för det goda alltid varit mitt hufvudsyfte, måste ju äfven bröd komma i frågan. Jag ville derföre arbeta under Er ledning och anonymt. Var god och meddela mig Edra Tankar och, om möjligt, bistå mig med råd och dåd likväl utan att nämna mig i detta hänseende för någon.

— — — — —
Gerlachs förkl. öfver Nya Testam. på Tyska är nu min egen värde huspredikant och så slipper jag om vintern inandas den för mig så skadliga hvalflukten för hvars skuld jag i 20 år hållit mig till fransyska kyrkan, och, det må nu vara af sjöluften saltsjöbaden eller

det sydligare klimatet men min hufvudvärk är för första gången i min lifstid försvunnen och med hälsans återkomst kan jag till och med skämta öfver mitt fordna artistlif, och världens vivat och periat. Tack derföre för profetian att det åter skulle bli lugnt och klart, ja med Guds hjälp blir det väl så.

Underrättelsen om Konstnärsgillet har gjort mig mycken glädje, men glöm ej de stackars fruntimren som bundna af usla fördomar och gisslade af sina lågsintare medsustrars tungor, måste smyga skuggrädda eller våga en utflykt för att kanske, utmattade sjunka för det bländande ljus som lyser på hinsidan hafvet. Laga att våra Svenskor komma underfund med Tyska fruntimrens sätt att bota afundsjuka näml: att emedan den är kräftartad måste den öppnas och att den fräter mindre då den öppet bekännes. Ja, tröttna ej och kan jag osedd och onämnd gagna i något som ej öfverstiger min förmåga så är jag villig därtill.

Med högaktning teknar
Carlskr. d. 2 juli 1847

A. Plagemann.

P. S. I dag ha vi haft mycket nytt att se ty en Rysk Escader har kommit utanför Carlskrona (på vänlig fot det förstås.)

För att ej passera för stursk har jag hos Rothlieb anhållit om pension efter mina föräldrar men, hvad jag alltid trott, fått korgen och är således äfven herigenom berättigad att vistas hvar jag vill. Kom blott väl ihåg att det ej är talangen utan brödet man missunnar miog ch att man ej skall förlåta mig

något medel att vinna det senare för att förkofra det förra, och var discret.

Nämn mig aldrig för en fru B., hon hon är giftig och hjertlös åtminstone var hon det emot mig. För mitt kall och mitt lynne är lifvet i Guds fria natur lämpligare än i någon Stockholmsgränd och blommor och näktergalar fullt ut så bra som smuts och folianter. Mångens gäckande tröstegrunder och råd ha blott allt för klart visat mig hvar deras sko klämt mäst, och att gäcka en lidande genom usla raillerier är lågsint om än qvickt.

Min adress är: Carlskrona åtföljer fru Sophie Lindegrens bref.

Var god och återsänd mig detta bref corrigeradt ty jag vill med flit förbättra min svenska.“

*

Fru Sophie Lindegren var den ovan nämnda systemen, sedan 1823 gift med varvsinspektoren Gustaf Lindegren i Karlskrona och bosatt där.

Om Augusta Plagemann under de fyrtioett år av hennes liv, som ännu återstodo henne efter den tidpunkt detta brev skrevs till Nils Ignell, utan avbrott var bosatt i Karlskrona, har jag ej kunnat förvissa mig om. Men att hon dog där 1888 veta vi redan. Och den som skriver detta minns från sin tidigare barndom ett gammalt mörkt, överskuggat trähus i en liten trädgård vid Alamedan i Karlskrona. Där bodde ritlärarinnan i de lägre klasserna av flickskolan, "mamsell" Lindegren. För oss barn var mamsell Lindegren något redan gammalt, förtorkat och dammgrått, illa halt var hon också, och aldrig reflekterade vi väl över hur hennes liv förrann, medan

hon lärde oss, tanklösa barn i de lägsta klasserna, — högre upp fingo vi ju en manlig lärare, en artist — teckningens första hemligheter. Vad visste vi också om hennes gamla moster, "mamsell" Plagemann, som ävenledes skulle bo i det gamla trähuset i den mörka gamla trädgården. Kanske någon av oss hade en dunkel aning om att hon "målade" eller rättare sagt hade gjort det, men det väckte inga föreställningar till liv hos oss. Och livet gick sin jämna, oavbrutna gång i den lilla staden, med allt intresse samlat kring vad flottan tillhörde, och i det gamla huset satt den gamla konstnärinnan — som väl givit den yngre systerdottern den handledning och undervisning, som satte henne i stånd att bli ritlärarinna, i de lägre klasserna, — och hade väl då redan sedan länge lagt undan alla önskningar och förhoppningar. Okänd eller glömd satt hon där i den undagömda staden, vid sidan av livet; en och annan ute i världen kanske mindes att Augusta Plagemann

nämnts som målarinna, men hennes frukt- och blomsterstycken — de bästa i verkligt gott gammalt holländskt manér och som skulle väl försvarat sin plats — voro som försvunna, hade icke funnit väg till museer eller konstsamlingar. Någon uppmuntran eller hjälp från existerande konstnärssammanslutningar nådde henne väl icke heller, ännu mindre nu än när hon för Nils Ignell klagade över deras uteblivande.

Och havsvindarna svepte som förr genom ö-stadens breda gator, Alamedans lummiga lindar blommade och doftade i ljumma julikvällar, i den lilla trädgården framför det låga gamla huset växte syrénhäckarna högre och frodigare, medan år lades till år, men för Augusta Plagemann stod livet stilla. Stilla, ännu mera stilla till och med än för mången annan av de avsides sittande, icke medräknade kvinnorna — därför att hon dock haft en hög gåva, haft vilja till och heta önskningar att göra något av den.

ELLEN KLEMAN.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Centralförbundets för Socialt Arbete utbildningskurser

för personer, som vilja ägna sig åt bostadsinspektion, fosterbarnsinspektion eller annat barnavårdsarbete, socialt arbete vid industriella verk m. m., ävensom för dem, som vilja utbilda sig till föreläsare och undervisare i sociala ämnen.

Kurs A, avsedd för elever, som önska utbilda sig för praktiskt socialt arbete, är fördelad på tre terminer, höstterminen 1916 från den 1 okt. till mitten av dec., samt vår- och höstterminen 1917. **Inträdesfordringar:** 21 år fyllda, samt avgångsbetyg från 8-klassigt flickläroverk eller motsvarande kunskapsmått. Avgift för hela kursen 350 kronor.

Kurs B, avsedd för utbildande av föreläsare och undervisare i sociala ämnen, omfattar en tid av cirka 5 månader och börjar i jan. 1917. **Inträdesfordringar:** 23 år fyllda samt högre teoretisk utbildning. Avgift 150 kronor.

Prospekt och närmare upplysningar erhållas genom Centralförbundets för Socialt Arbete Byrå, Lästmakaregatan 6, Stockholm.

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor, lektionsgivare, in- och utländska, kontorister, värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

Årgångar av Veckotidningen DAGNY 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga nr om året. Prenumerationspris: helt år kr. :80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0: 60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnörörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: **Ellen Kleman**.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.**

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4

Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: *Sköterskebyrån.*

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

Fredens verk. Av *Hilma Borellius*.

Rösträttsbulletiner. Av *Axianne Thorstenson*.

De utomäktenskapliga barnens ställning. *utsläp*

Kritstreck. Av *Emilia Fogelklou*.

Trots allt.

Ellen Keys "riksdagsmotioner". Av *Karolina Widerström*.

En av de glömda. Av *Ellen Kleman*.

I de bästa hem

står numera dagligen

SVEA VÄXT = MARGARIN på bordet.
I de flesta fall är husfadern
okunnig om detta förhållande, ett faktum som på ett talande sätt
bevisar, huru fullständigt detta märke lyckats förvärva natur-
smörets smak och arom. Sparar 50 procent.

Ledig annonsplats!